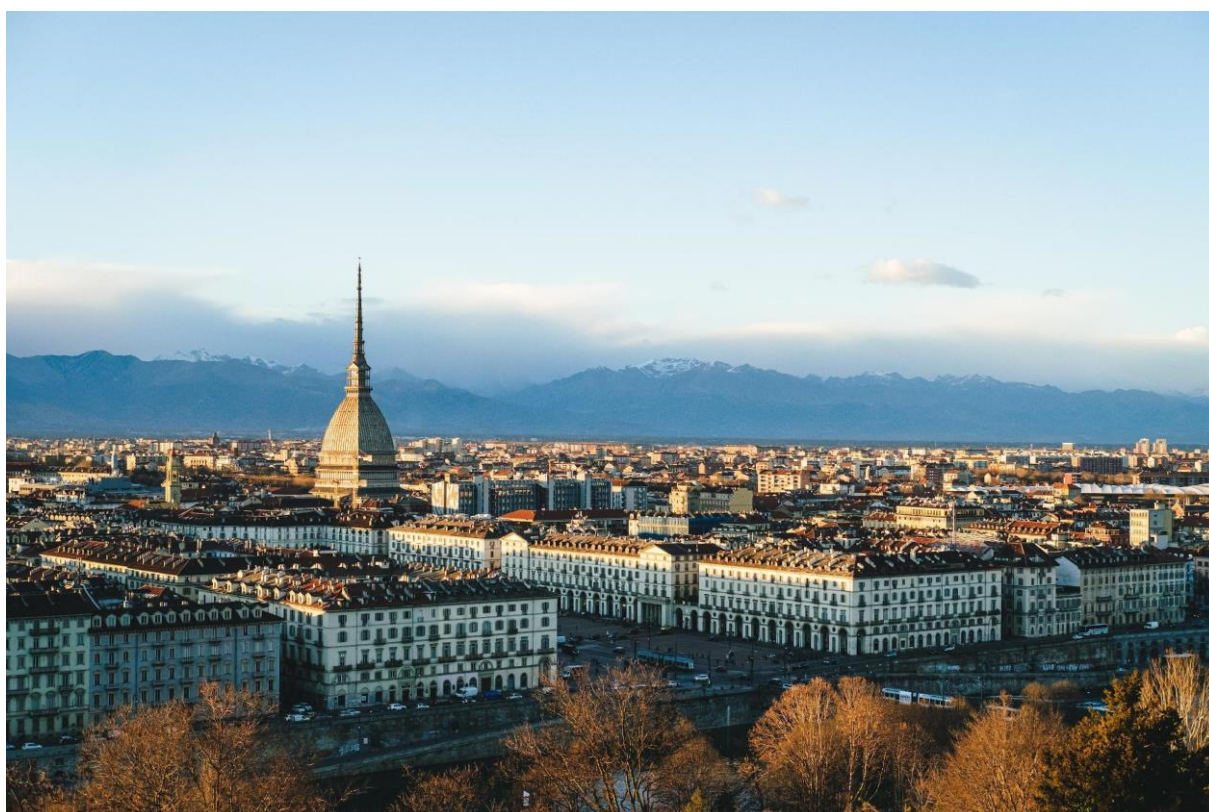

Wskazówki dla miast podążających (*follower cities*)

„Jak utworzyć akcjonariat konsumencki (CSOP) w ramach wspólnot energetycznych”

Fot. [Fabio Fistarol](#) na [Unsplash](#)

Projekt został dofinansowany w ramach programu Unii Europejskiej na rzecz badań naukowych i innowacji „Horyzont 2020” na mocy umowy w sprawie przyznania grantu nr 784960.

Oświadczenie

Projekt został dofinansowany w ramach programu Unii Europejskiej na rzecz badań naukowych i innowacji „Horyzont 2020” na mocy umowy w sprawie przyznania grantu nr 784960.

Treść tego sprawozdanie nie odzwierciedla poglądów Komisji Europejskiej, lecz wyłącznie poglądy autorów. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za treść sprawozdania ani za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w nim informacji.

Wszystkie prawa własności intelektualnej należą do członków konsorcjum SCORE i są chronione przez obowiązujące przepisy prawa. Niedozwolone jest powielanie bez uprzedniej pisemnej zgody. Komercyjne wykorzystanie jakichkolwiek informacji zawartych w niniejszym dokumencie może wymagać uzyskania licencji od właściciela tych informacji.

Grudzień 2021 r.

Autorzy:

Marie Kleeschulte, Climate Alliance

Andrea Carosi, Climate Alliance

Jens Lowitzsch, Europejski Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Spis treści

Streszczenie	1
Część I – Jak tworzyć akcjonariat konsumencki (CSOP)	1
1. Wprowadzenie	1
Jak czytać „Wskazówki dla miast podążających (<i>follower cities</i>)”	1
Własność konsumencka jako warunek wstępny lokalnej transformacji energetycznej	1
Omówienie modelu akcjonariatu konsumenckiego (CSOP)	2
2. Etapowe podejście do tworzenia lokalnego CSOP	3
Angażowanie kluczowych podmiotów	3
Identyfikacja budynków lub lokalizacji	3
Opracowanie uzasadnienia biznesowego i przygotowanie studium wykonalności	4
Planowanie zaangażowania konsumentów	5
Część II – Podręcznik angażowania wrażliwych konsumentów	7
1. Wprowadzenie	7
Wyzwanie: Inkluzywność jako przekrojowy cel polityki	7
Kogo włączać do lokalnych wspólnot energetycznych?	7
Korzyści wynikające z włączenia dla grup fokusowych i wspólnoty energetycznej	8
Przeszkody ściśle związane z transferami socjalnymi	9
Gminy jako podmioty stymulujące: zobowiązania, obowiązki i częste przeszkody	10
2. Instrumenty angażowania wrażliwych grup	11
Badanie potrzeb i motywacji	11
Bariery i przeszkody (i ich przewyżnianie)	12
„Wspomagane” akcjonariaty konsumenckie	13
Komunikacja i zaangażowanie	15
3. Warstwy działania	15
Podsumowanie rekomendacji dotyczących finansowania CSOP i włączania grup wrażliwych	16
Źródła	18

Skróty

CSOP	akcjonariat konsumencki (<i>Consumer Stock Ownership Plan</i>)
CSSP	Centrum Usług Społecznych w Pradze (<i>Center of Social Services Prague</i>)
UE	Unia Europejska
ESCO	przedsiębiorstw usług energetycznych (<i>energy service company</i>)
RODO	rozporządzenie o ochronie danych osobowych
kWh	kilowatogodzina
LED	dioda LED (<i>light emitting diode</i>)
LIH	gospodarstwa domowe o niskich dochodach (<i>low-income households</i>)
NGO	organizacja pozarządowa (<i>non-governmental organization</i>)
PV	fotowoltaika (<i>photovoltaics</i>)
EO	energia odnawialna
OZE	odnawialne źródła energii
REC	wspólnota energii odnawialnej (<i>Renewable Energy Community</i>)
RED II	dyrektywa w sprawie odnawialnych źródeł energii II (<i>Renewable Energy Directive II</i>)
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa

Streszczenie

W niniejszym sprawozdaniu zgromadzono całą wiedzę i doświadczenie zdobyte w trakcie realizacji projektu Horizon 2020 SCORE, skupiając się na przedstawieniu wskazówek dla lokalnych uczestników – głównie gmin – zamierzających utworzyć wspólnotę energetyczną i akcjonariat konsumencki (CSOP). Sprawozdanie składa się z dwóch części. W części I omówiono praktyczne kroki, jakie należy podjąć w celu rozpoczęcia projektu i opracowania studium wykonalności. W części II omówiono angażowanie innych interesariuszy, w tym (wrażliwych) konsumentów i lokalnych podmiotów, i wyjaśniono, jak najlepiej komunikować projekt podmiotom na szczeblu miejskim. Naszym celem było opracowanie praktycznego przewodnika, który będzie stanowił źródło informacji i wsparcia dla zainteresowanych gmin w zakresie prowadzenia inkluzywnych wspólnotowych projektów energetycznych.

Część I – Jak tworzyć akcjonariat konsumencki (CSOP)

1. Wprowadzenie

Jak czytać „Wskazówki dla miast podążających (*follower cities*)”

Niniejsze sprawozdanie opracowano w ramach projektu H2020 SCORE (www.score-h2020.eu) w celu zebrania całej wiedzy i doświadczeń zdobytych przez miasta pilotażowe i podążające. Jest to dokument zawierający wskazówki dla gmin i podmiotów lokalnych zainteresowanych tym, aby lokalna transformacja energetyczna odbywała się w sposób sprawiedliwy, inkluzywny i ekonomicznie zrównoważony. W dwuczęściowym sprawozdaniu omówiono najpierw udział kluczowych podmiotów lokalnych, wybór budynków oraz model biznesowy, na którym opiera się projekt SCORE – akcjonariat konsumencki (CSOP). W części II omówiono natomiast włączenie prywatnych gospodarstw domowych i konsumentów, a w szczególności udział finansowy wrażliwych konsumentów w projektach w zakresie energii odnawialnej. Przedstawiono praktyczne rady dla gmin dotyczące tego, jak opracować strategię zaangażowania oraz wspierać inkluzywną, sprawiedliwą transformację na szczeblu lokalnym. Mamy nadzieję, że niniejszy podręcznik zainspiruje gminy do tworzenia projektów energetycznych nakierowanych na konsumenta i będzie stanowił dla nich wsparcie w dążeniu do sprawiedliwych i demokratycznych lokalnych systemów energetycznych.

Własność konsumencka jako warunek wstępny lokalnej transformacji energetycznej

Zachęcanie do (współ)własności konsumenckiej jest jednym z kluczowych czynników powodzenia lokalnej transformacji energetycznej i ma zasadnicze znaczenie dla decentralizacji systemu energetycznego. Kiedy konsumenci uzyskują udziały (a tym samym własność) w instalacjach i projektach energii odnawialnej, stają się aktywnymi uczestnikami rynku energii. Na określenie tej grupy, która zarówno konsumuje, jak i produkuje energię, ukuto termin „prosumenci”. Aktywne uczestnictwo w projektach energii odnawialnej okazuje się ważną podstawą udanej transformacji energetycznej, ponieważ przyczynia się do akceptacji wśród społeczności lokalnej. Choć uczestnictwo może być realizowane poprzez udział w demokratycznym procesie decyzyjnym, można je rozumieć także jako uczestnictwo finansowe i współinwestowanie. Własność konsumencka jest zatem modelem służącym zwiększeniu zaangażowania finansowego prywatnych gospodarstw domowych. W dziedzinie energii

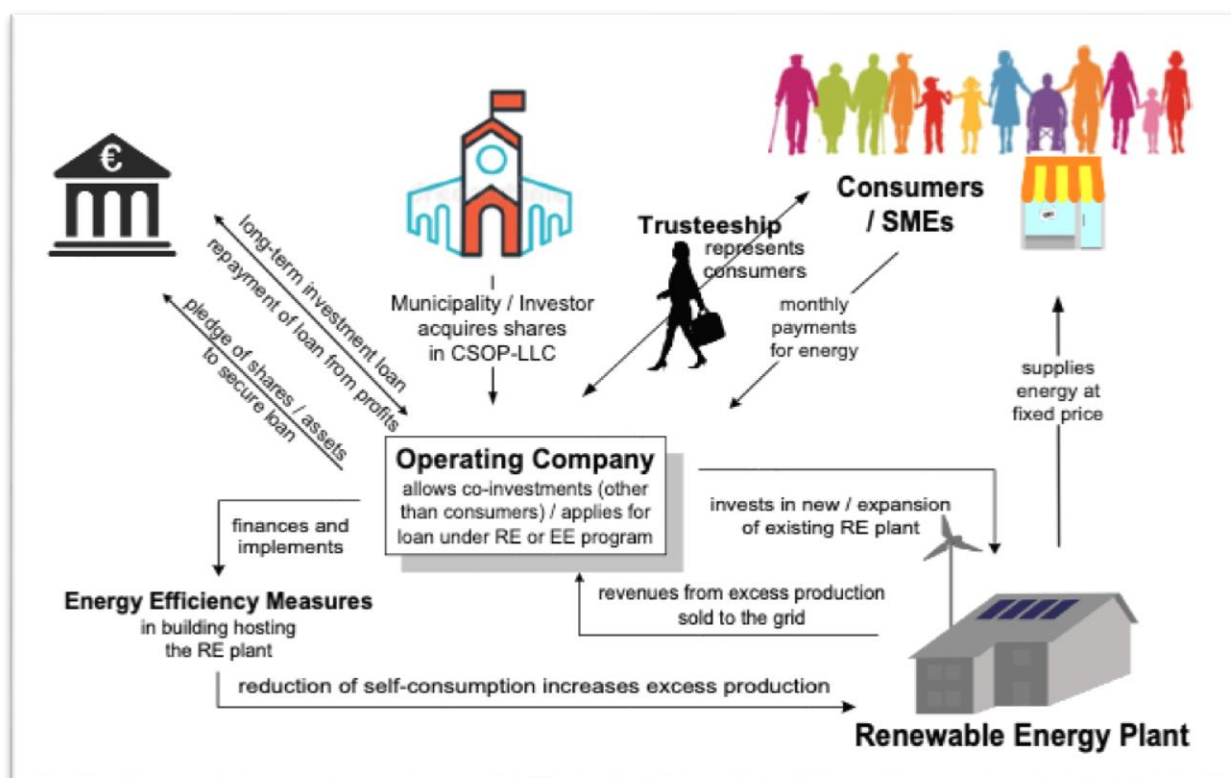
odnawialnej funkcjonuje obecnie kilka modeli (współ)własności, na przykład crowdfunding, spółdzielnie i instalacje prywatne – wszystkie te modele zaliczają się do tej kategorii.

Europejski projekt H2020 SCORE skupiał się na opracowaniu i wdrożeniu akcjonariatu konsumenckiego jako sposobu wzmocnienia pozycji obywateli jako współinwestorów instalacji energii odnawialnej. Podstawę i kierunek dla powyższych zamierzeń stanowił przede wszystkim pakiet prawodawstwa Unii Europejskiej (UE) z lat 2018–2019 „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków”, który obejmuje przekształconą dyrektywę w sprawie odnawialnych źródeł energii II (RED II). RED II kładzie podwaliny pod prosumeryzm i udział aktywnych konsumentów na rynku energetycznym poprzez wprowadzenie koncepcji wspólnot energii odnawialnej (*Renewable Energy Communities*, REC), która przyznaje indywidualne prawo do produkowania, dzielenia się i sprzedawania własnej energii. Te zmiany na poziomie UE silnie wpływają na wdrażanie modelu CSOP w państwach członkowskich, ponieważ wprowadziły atrakcyjne warunki dla zbiorowych działań w zakresie energii.

Omówienie modelu akcjonariatu konsumenckiego (CSOP)

Akcjonariat konsumencki to skoncentrowany na konsumentach model inwestycyjny, który stwarza możliwości uczestniczenia zarówno w procesie decyzyjnym, jak i finansowaniu. Pozwala on na wspólne inwestycje gmin, małych i średnich przedsiębiorstw, konsumentów oraz innych partnerów lokalnych w instalacje do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. Żaden ze współinwestorów nie ponosi osobistej odpowiedzialności, ponieważ inwestycja jest realizowana przez podmiot pośredniczący, czyli spółkę operacyjną CSOP. W praktyce spółka operacyjna zwykle przyjmuje formę prywatnej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością bądź spółdzielni. Po utworzeniu spółka operacyjna inwestuje w nową lub istniejącą instalację EO i zajmuje się jej eksploatacją w imieniu współwłaścicieli.

Głównym celem CSOP jest ułatwienie konsumentom zostania współwłaścicielami, w idealnym przypadku tych instalacji, które ich zaopatrują. Aby usprawnić i uprościć podejmowanie decyzji, konsumenci są reprezentowani przez powiernika (*trustee*), który doradza im i łączy ich inwestycje oraz prawa głosu wobec pozostałych współinwestorów. Tworzy to stabilny i atrakcyjny model inwestowania dla wszystkich interesariuszy, zarówno publicznych, jak i prywatnych.

Rysunek 1 – Model akcjonariatu konsumenckiego (CSOP)

2. Etapowe podejście do tworzenia lokalnego CSOP

Angażowanie kluczowych podmiotów

Pierwszym zasadniczym krokiem procesu tworzenia lokalnego CSOP jest identyfikacja partnerów. Przy wyborze partnerów, a ostatecznie współinwestorów, należy wziąć pod uwagę kilka aspektów: 1) kim są zaufani interesariusze w mojej społeczności, którzy są otwarci na pomysł utworzenia zbiorowych projektów energetycznych, 2) które podmioty realizują lokalnie transformację energetyczną lub mogą być tym zainteresowane, 3) w jaki sposób można zaangażować prywatnych konsumentów i gospodarstwa domowe. Część II sprawozdania, czyli podręcznik angażowania wrażliwych konsumentów, zawiera szczegółowe omówienie strategii angażowania prywatnych gospodarstw domowych, a w szczególności gospodarstw domowych o niskich dochodach. Centralnym elementem takich strategii jest współpraca z zaufanymi pośrednikami, którzy od dawna współpracują z docelowymi społecznościami.

Identyfikacja budynków lub lokalizacji

W zależności od tego, jakie źródło EO ma zostać zainstalowane, jednym z następnych kroków w tworzeniu CSOP jest identyfikacja budynków i powierzchni dachowych (do montażu ogniw fotowoltaicznych) oraz lokalizacji dla innych rodzajów EO. We Włoszech projekt SCORE skupiał się na finansowaniu blokowych systemów ogrzewania zasilanych biomasą w postaci wytwarzanych lokalnie zrębków drzewnych. Podczas gdy nowe instalacje są jednym z możliwych wariantów w ramach tworzenia CSOP, warto również rozważyć, czy dana gmina lub inne zaangażowane podmioty nie planują już instalacji EO lub nawet je już zakładają. W takim przypadku być może możliwe będzie dołączenie do już istniejących planów i rozszerzenie ich pod względem współwłasności obywatelskiej. Krok ten może zaoszczędzić wiele czasu, ale może też ograniczyć budowę lokalnego modelu CSOP.

Identyfikacja budynków jest silnie powiązana z opracowywaniem uzasadnienia biznesowego, ponieważ cechy i parametry budynków wpływają na projekt energii odnawialnej. Najważniejsze kwestie przedstawiono tutaj na przykładzie identyfikacji budynku na potrzeby nowej instalacji fotowoltaicznej. Pierwszy krok to analiza kontekstu budynków, która obejmuje szczegóły konstrukcyjne, analizę zużycia energii oraz model energetyczny budynku. Po drugie należy sporządzić raport na temat niezbędnych pozwoleń administracyjnych. Po trzecie należy przygotować ekonomiczną i finansową ocenę kosztów inwestycyjnych, która obejmuje instalację, jej założenie, podłączenie do dostawcy oraz utrzymanie. Więcej informacji na temat tego procesu i kryteriów można znaleźć w [Podręczniku modernizacji energetycznej](#) opracowanym w ramach projektu SCORE. Biorąc pod uwagę, że CSOP opiera się na podejściu skoncentrowanym na konsumentach oraz że w idealnym przypadku wyprodukowana energia dostarczana jest do inwestujących gospodarstw domowych w celu zainicjowania zmiany wzorców konsumpcji konsumentów, wybrane budynki powinny być budynkami mieszkalnymi lub znajdować się w sąsiedztwie gospodarstw domowych, które mają zostać zaangażowane. W niektórych projektach pilotażowych SCORE wśród wybranych budynków znajdowały się także szkoły i budynki publiczne, np. w mieście Essen w Niemczech.

Opracowanie uzasadnienia biznesowego i przygotowanie studium wykonalności

Przeprowadzenie studium wykonalności stanowi główny element w procesie tworzenia wspólnoty energii odnawialnej opartej na schemacie finansowania CSOP. Jest to analiza łącząca wszystkie poznane dotychczas istotne czynniki projektu – w tym kwestie ekonomiczne, prawne, społeczne oraz dotyczące przygotowania harmonogramu. Jej wyniki stanowią kluczową informację dla inwestorów i określają prawdopodobieństwo pomyślnej realizacji projektu. Przedstawiony niżej krótki kwestionariusz (tabela 1) opracowano w trakcie realizacji projektu SCORE we współpracy z miastami uczestniczącymi w celu zebrania wszystkich istotnych danych i informacji w zakresie projektów fotowoltaicznych. Kwestionariusz może być wykorzystywany przez zainteresowane gminy i podmioty lokalne w celu przygotowania przeglądu projektu i zidentyfikowania otwartych pytań.

Dodatkową pomoc przy opracowywaniu uzasadnienia biznesowego projektów fotowoltaicznych stanowi [kalkulator CSOP](#), czyli otwarte narzędzie internetowe umożliwiające wstępną ocenę ekonomiczną prosumenckich projektów inwestycyjnych.

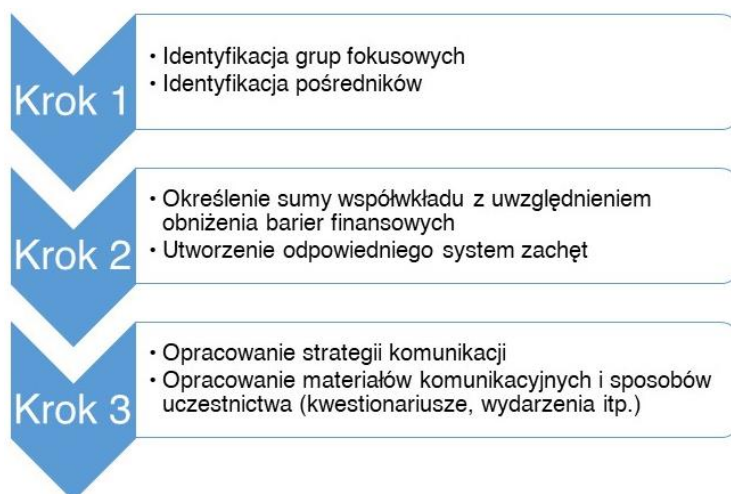
Przeprowadzenie studium wykonalności	
Inwestycja	• Jak duża jest ogólna suma inwestycji? • Ilu jest potencjalnych partnerów? • Jaki jest ich charakter (osoby prywatne, firmy, instytucje publiczne)? • Jak wygląda podział udziałów między partnerami? • Jakie fundusze własne mogą wnieść partnerzy? • Czy w danym przypadku mają zastosowanie jakieś dotacje (na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym)?
Instalacja	• Czy ogniwa fotowoltaiczne będą montowane na dachu czy na ziemi? • Czy obliczono już potencjalną moc wytwórczą i jaka jest jej wielkość? • Jak duża jest dostępna powierzchnia dachu? Jak jest usytuowanie dachu względem stron świata? Czy dach jest spadzisty? • Czy planuje się połączenie ogrzewania/chłodzenia lub magazynowanie (np. akumulatory)? • Czy na dachu znajdują się już instalacje EO? • Czy jest planowana lub dostępna inteligentna technologia pomiarowa? • Czy planuje się środki poprawy efektywności energetycznej?
Informacje dotyczące zużycia energii elektrycznej	• Czy energia elektryczna będzie konsumowana na własne potrzeby, sprzedawana czy też planuje się połączenie jednego i drugiego? Jeśli uwzględniono sprzedaż, to czy planuje się sprzedaż do sieci czy wśród członków społeczności? • Jaka jest obecna cena 1 kWh? • Ile wynosi roczne zużycie w kWh?
Warunki ram regulacyjnych	• Czy w kraju istnieją ramy regulacyjne dotyczące dzielenia się lub autokonsumpcji energii elektrycznej? Jakie są warunki tych ram? Jak mają zastosowanie do Twojego projektu?
Zaangażowanie konsumentów	• Czy planujesz zaangażowanie konsumentów, a jeśli tak, to jakiego rodzaju konsumentów? • Czy planowany projekt angażuje konsumentów wrażliwych (np. gospodarstwa domowe o niskich dochodach), a jeśli tak, w jaki sposób planujesz ich zaangażować?

Tabela 1: Kwestionariusz do przeprowadzenia studium wykonalności

Planowanie zaangażowania konsumentów

Wyniki projektu SCORE pokazują, że zaangażowanie konsumentów wymaga ukierunkowanego planowania uwzględniającego realia grup docelowych. Niesie to wiele korzyści w zakresie lokalnej transformacji energetycznej, ale wymaga dodatkowego wysiłku. Doświadczenie projektu SCORE i innych skoncentrowanych na konsumentach inicjatyw pokazuje, że jeśli robi się to we właściwy sposób, to warto podjąć ten wysiłek. Wartość dodana wynikająca z zaangażowania konsumentów jest wieloraka i przejawia się na przykład we wzroście kwoty dostępnych inwestycji, silnej akceptacji dla instalacji EO oraz budowaniu kapitału społecznego poprzez wzmocnienie poczucia wspólnoty.

Na rysunku 2 przedstawiono trzy główne kroki angażowania konsumentów, na rysunku 3 pokazano natomiast orientacyjną oś czasu, która obejmuje wszystkie niezbędne działania prowadzące do utworzenia i funkcjonowania akcjonariatu konsumenckiego.

Rysunek 2 – Kroki angażowania konsumentów

Rysunek 3 – Oś czasu i główne kroki

Poniższa część II – podręcznik angażowania wrażliwych konsumentów – jest praktycznym przewodnikiem dla gmin, które chcą tworzyć bardziej partycypacyjne, społecznie inkluzywne i demokratyczne projekty energetyczne. Omówiono w nim korzyści wynikające ze współpracy z prywatnymi gospodarstwami domowymi i przedstawiono aspekty, jakie należy wziąć pod uwagę przy wspólnym podejmowaniu takich przedsięwzięć.

Część II – Podręcznik angażowania wrażliwych konsumentów

1. Wprowadzenie

Wyzwanie: Inkluzywność jako przekrojowy cel polityki

Nierówny podział kosztów i korzyści związanych z transformacją energetyczną stanowi wyzwanie dla sprawiedliwości energetycznej i polityki energetycznej. Chociaż umożliwienie konsumentom uczestnictwa we wspólnotach energii odnawialnej stanowi ogromną szansę dla sprawiedliwej transformacji energetycznej, wrażliwi konsumenci pozostają niedostatecznie reprezentowani w projektach EO.

Komisja Europejska promuje wzmacnianie pozycji konsumentów poprzez zapewnianie dostępu do informacji i rozszerzanie opcji konsumpcji, np. w postaci ułatwionej zmiany dostawcy lub udziału w prosumpcji EO (COM, 2015). Na poziomie indywidualnym wiąże się to z koniecznością wyboru spośród opcji konsumpcji/prosumpcji, co wymaga kompetencji poznawczych niezbędnych do przetworzenia istotnych informacji (Ioannidou, 2018). Ponadto prosumeryzm wymaga gotowości do podejmowania ryzyka, dostępu do finansowania, a także czasu i know-how (Hanke, Lowitzsch, 2020).

Podczas gdy polityki krajowe promują prosumeryzm jako centralny element transformacji energetycznej, obecnie jedynie niewielki odsetek obywateli nabywa własne instalacje EO i tym samym może korzystać z „ram umożliwiających” oraz programów dotacji. Pozostali – głównie wrażliwi konsumenci – nie tylko nie korzystają z „ram umożliwiających”, ale ponoszą też zwiększony ciężar rosnących taryf sieciowych, opłat i kosztów energii (Heindl, Schüßler, Löschel, 2014). Podczas gdy niektórzy obywatele mogą korzystać z prosumpcji, ponad 50 milionów mieszkańców UE nie może sobie pozwolić na odpowiedni poziom konsumpcji energii i żyje w ubóstwie energetycznym (Atlas energii, 2018).

Dlatego przekształcona europejska dyrektywa w sprawie odnawialnych źródeł energii zobowiązuje państwa członkowskie UE do ułatwiania uczestnictwa wrażliwych konsumentów i wspierania włączania ich do „ram umożliwiających” (co obejmuje przekrojowe cele polityki związane np. z uproszczonymi wymaganiami administracyjnymi i regulacyjnymi, niższymi opłatami i podatkami itp.) prosumeryzmu (Hanke, Lowitzsch, 2020).

Kogo włączać do lokalnych wspólnot energetycznych?

Wspólnoty energetyczne, a zwłaszcza model CSOP, mają w założeniu być inkluzywne i otwarte na uczestnictwo wielu potencjalnych członków. W ramach CSOP kładzie się nacisk na zachęcanie wrażliwych i nietypowych konsumentów do tego, aby zostali współinwestorami, a tym samym prosumentami. Kontekst wrażliwości ma różne wymiary, niektóre mogą mieć charakter indywidualny (wiek, płeć, dochód, stan zdrowia, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientacja polityczna), inne często wynikają z dynamiki strukturalnej nierówności (np. dostęp tylko do źle zaizolowanych mieszkań, niski poziom wykształcenia ograniczający dostęp do informacji), jeszcze inne mają natomiast charakter polityczny (np. niedostateczna reprezentacja polityczna pewnych grup społecznych). Poszczególne wymiary wrażliwości nie istnieją w oderwaniu od innych, lecz są z nimi powiązane, tworząc wiele warstw deprivacji. Kontekst wrażliwości jest zatem zbiorem warunków lub deprivacji ograniczających wybory życiowe i konsumpcyjne.

Nacisk na inkluzywność jest nieodłącznym elementem modelu CSOP, który jest otwarty na szereg potencjalnych współinwestorów, w tym małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), spółki

komunalne, szkoły, inicjatywy obywatelskie i spółdzielnie. Różnorodność możliwych współinwestorów sprawia, że CSOP cechuje się elastycznością i zdolnością przystosowania się do warunków lokalnych – niemniej jednak wspólnota energii odnawialnej musi przestrzegać określonych przepisów, takich jak ten, że żaden z partnerów nie może posiadać większości udziałów i że wszyscy partnerzy muszą pochodzić z okolicy instalacji EO. Spełniając te warunki, spółki CSOP przyczyniają się do spójności społecznej, poczucia wspólnoty i własności.

Co więcej, mogą mieć duże znaczenie społeczne, ponieważ oddziałują na wiele elementów wpływających na wrażliwość, niezależnie od tego, czy takie czynniki tradycyjnie uważa się za wskaźniki ubóstwa energetycznego, czy też nie, np. ceny energii, poziom dochodów, jakość zasobów mieszkaniowych, rodzaje systemów ogrzewania itp. W szczególności w odniesieniu do łagodzenia wrażliwości strukturalnych, takich jak dyskryminujące warunki rynkowe i dostęp do finansowania w przeciwieństwie do upodmiotowienia jednostki, REC w postaci modelu biznesowego CSOP oferuje jednostkom możliwość łączenia swoich zasobów i kompetencji w celu przezwyciężenia tych barier strukturalnych.

Dlatego w projekcie SCORE zdefiniowano trzy następujące grupy fokusowe (rys. 4).

- Gospodarstwa domowe o niskich dochodach (*low-income households*, LIH), zaliczają się do dwóch najniższych grup decylowych dochodów, ustalonych na podstawie oficjalnych statystyk dotyczących grup rozkładu dochodów w każdym z państw uczestniczących. Aby uzyskać pełniejszy obraz, uwzględniono także dane na temat gospodarstw domowych znajdujących się w ubóstwie energetycznym (jeśli dane te były dostępne).
- Osoby długotrwale bezrobotne, osoby pozostające bez pracy od 12 miesięcy lub dłużej.
- Kobiety, generalnie niedostatecznie reprezentowane w projektach EO. W niektórych przypadkach zaliczają się one dodatkowo do jednej lub obu pozostałych kategorii; dotyczy to często samotnych matek.

Rysunek 4 – Grupy fokusowe w ramach projektu SCORE. Źródło: Ośrodek Badań nad Demokracją

Korzyści wynikające z włączenia dla grup fokusowych i wspólnoty energetycznej

Wartość dodana włączenia obywateli, a w szczególności wrażliwych konsumentów, do wspólnot energetycznych jest wieloraka, niemniej centralnym wątkiem jest poczucie własności, jakie daje udział we wspólnotach energetycznych. Kiedy obywatele angażują się bezpośrednio jako partnerzy, nie tylko ułatwia to mobilizację prywatnego kapitału na realizację transformacji energetycznej – tym samym zmniejszając istniejącą lukę inwestycyjną – ale też zwiększa akceptację społeczną dla projektów energii odnawialnej. Wzmocnienie podmiotowości obywateli jest również kluczem do sprzyjających efektywności energetycznej zachowań, które mają zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia celów w dziedzinie energii i klimatu. Gdy tylko pojawi się zachęta finansowa do oszczędzania energii – dzięki stworzeniu

możliwości dzielenia się energią lub warunków do sprzedaży energii do sieci – znacząco przyczyni się to do sprzyjających efektywności energetycznej zachowań, w tym złagodzenia efektu odbicia. Co więcej, łącząc siły w ramach wspólnot energetycznych, obywatele wnoszą swój wkład w dekarbonizację systemu energetycznego i sprawiają, że staje się on bardziej elastyczny, zdecentralizowany i oparty na zapotrzebowaniu.

Korzyści, jakie wynikają z włączenia do projektów REC dla konsumentów, są wielopłaszczyznowe i wpływają na gospodarkę, innowacje technologiczne, wartości społeczne i etykę. Główne korzyści dla grup fokusowych są następujące:

Korzyści finansowe:

- Zmniejszenie ich wrażliwości spowodowanej przez, po pierwsze, konieczność wydawania większej części dochodu na rachunki za energię, po drugie, przez wahania cen energii, a tym samym poprawienie ich ogólnej sytuacji (ekonomicznej).
- Uzyskanie dostępu do kredytu obrotowego dzięki połączeniu indywidualnych inwestycji w podmiotach pośredniczących, które wykorzystują mechanizm dźwigni finansowej w celu zwiększenia skali inwestycji (bez konieczności zaciągania drogich mikrokredytów).
- Perspektywa dodatkowych przychodów ze sprzedaży nadwyżki produkcji energii; po spłaceniu kredytu zyski są dzielone między współwłaścicieli (proporcjonalnie do liczby posiadanych udziałów).
- Rozwiązanie problemu niedostępności kapitału na realizację projektów EO, stanie się prosumentem w obrębie wspólnoty EO opartej na zasadzie non-profit i równej własności dla wszystkich członków („jeden członek, jeden głos”).
- Konsumenci nie muszą inwestować swoich własnych dochodów ani oszczędności, ponieważ aktywa i udziały stanowią zabezpieczenie kredytu bankowego, który zostanie spłacony z przyszłych zysków.
- Udziały udziałowców są łączone w podmiocie powierniczym kierowanym przez dyrektora, który reprezentuje konsumentów-udziałowców w spółce operacyjnej CSOP.

Korzyści społeczne i środowiskowe:

- Wzmocnienie pozycji jako aktywnych obywateli poprzez obniżenie barier strukturalnych, które uniemożliwiają im uczestnictwo w modelach prosumenckich.
- Ustanowienie obywateli i konsumentów „centralnymi podmiotami na rynkach energetycznych”, odgrywającymi aktywną rolę w przyspieszaniu przechodzenia na energię odnawialną na szczeblu społeczności.
- Pozytywne zmiany zachowania w zakresie konsumpcji energii, poprzez zastosowanie nowych technologii w celu obniżenia rachunków i aktywne uczestnictwo w rynku (Hanke, Lowitzsch, 2020).

Przeszkody ściśle związane z transferami socjalnymi

Jeśli chodzi o uczestnictwo we wspólnotach REC gospodarstw LIH, które otrzymują pomoc społeczną, korzyści ekonomiczne wynikające z uczestnictwa w CSOP mogą spowodować ograniczenie lub utratę ich uprawnień do korzystania z publicznych transferów socjalnych. System transferów uzależnionych od wysokości dochodów jest silnym czynnikiem zniechęcającym do tworzenia aktywów, ponieważ uzyskanie uprawnień do otrzymania tego rodzaju pomocy zwykle wymaga likwidacji wszystkich aktywów. Ze względu na to, że udział

finansowy w formie (współ)własności konsumenckiej w zakresie EO jest rodzajem tworzenia aktywów, mechanizm ten skutecznie utrudnia uczestnictwo gospodarstwom LIH, ponieważ każde działanie w tym kierunku powoduje bezpośrednie zmniejszenie uprawnień do świadczeń socjalnych, od których zależą te gospodarstwa. Paradoks ten określono mianem „dual asset policy” (podwójnej polityki w zakresie aktywów): ta sama polityka społeczna, która wspiera gospodarstwa domowe o średnich i niskich dochodach w tworzeniu aktywów i tym samym zwiększaniu majątku prywatnego, zniechęca gospodarstwa LIH do podejmowania choćby prób zwiększenia majątku powyżej minimum egzystencji. Podobne zjawisko dotyczy kryterium dochodowego, w którym uwzględnia się wszelkie uzyskane dochody, odliczając je od transferu; zniechęca się w ten sposób do podejmowania jakichkolwiek prac za wynagrodzenie poniżej progu dochodu minimalnego, a odbiorca świadczeń wpada w „pułapkę ubóstwa” (Hanke, Lowitzsch, 2020).

Gminy jako podmioty stymulujące: zobowiązania, obowiązki i częste przeszkody

Gminy i samorządy lokalne są idealnymi partnerami i podmiotami stymulującymi projekty energetyczne angażujące obywateli. Mogą wiele zyskać dzięki inicjowaniu i wspieraniu własności konsumenckiej, ponieważ jest ona sposobem stawiania i osiągania celów w dziedzinie energii i klimatu. W przeszłości wiele miast deklarowało zwiększenie uczestnictwa obywateli, ale nie dysponowało instrumentami i projektami niezbędnymi do wypełnienia tego zobowiązania. Model CSOP stwarza idealną okazję, by gminy przejęły odpowiedzialność za bycie wzorem do naśladowania i podmiotem stymulującym, zwłaszcza teraz, kiedy dyrektywa w sprawie odnawialnych źródeł energii II daje im możliwość rozszerzenia ich roli jako aktywnych uczestników w zbiorowych projektach energetycznych.

Co więcej, dzięki aktywnemu inicjowaniu prosumeryzmu i wspólnych projektów EO gminy mogą lokalnie ograniczać ubóstwo energetyczne poprzez poprawianie efektywności energetycznej, obniżanie rachunków za energię i pobudzanie lokalnej gospodarki. W ten sposób gminy często przyczyniają się do osiągania swoich długoterminowych strategicznych celów politycznych.

Istnieje kilka czynników, które są powszechnie postrzegane jako przeszkody w angażowaniu obywateli do gminnych projektów energetycznych. Należą do nich na przykład trudności z dotarciem do konkretnych grup docelowych i ich motywowaniem, zwłaszcza w przypadku projektów skoncentrowanych na grupach wrażliwych. Przeszkoda ta wynika jednak z braku włączenia odpowiednich pośredników lub przyjęcia niewłaściwego zestawu zachęt, a zatem może zostać przezwyciężona. Ponadto perspektywa współpracy z wieloma głosami i współinwestorami w ramach jednego projektu może być bardzo zniechęcająca, a nawet wykluczać udział miasta, ponieważ wiele samorządów lokalnych uczestniczy jako współinwestorzy w obywatelskich projektach energetycznych tylko wtedy, kiedy są reprezentowane w zarządzie i ciałach doradczych. Przedsiębiorstwo CSOP podlega przepisom prawa spółek i gwarantuje tę reprezentację.

Poza tym, mimo że w projekcie energetycznym może uczestniczyć wielu obywateli-współinwestorów, ryzyko rozdrobnienia udziałów przeciwdziała model CSOP, który przewiduje łączenie głosów konsumentów w pakiet za pośrednictwem powiernika, który reprezentuje wszystkich obywateli uczestniczących w procesach podejmowania decyzji, a tym samym ogranicza liczbę zaangażowanych decydentów do minimum i zapewnia demokratyczne, a przy tym skuteczne podejmowanie decyzji.

2. Instrumenty angażowania wrażliwych grup

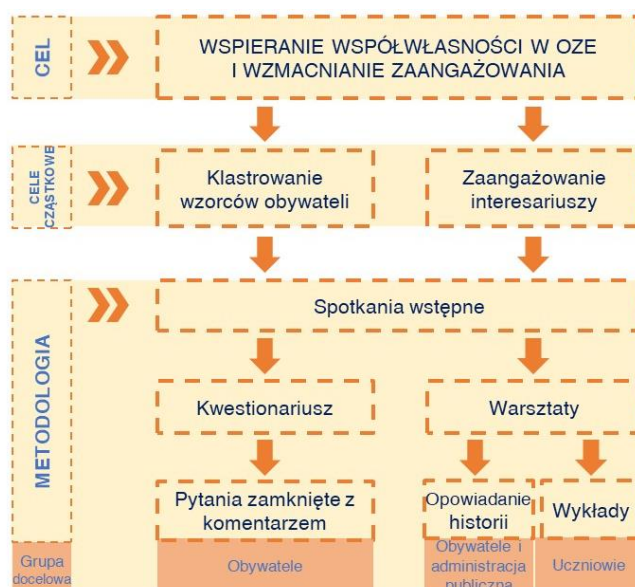
Badanie potrzeb i motywacji

Aby pokonać bariery utrudniające włączanie, opracowano i przetestowano kilka strategii w projektach pilotażowych SCORE i miastach podążających (*follower cities*) w celu oceny ich wpływu i wyciągnięcia wniosków dla innych miast. Wybrane podejścia skupiały się na kwestionariuszach, warsztatach partycypacyjnych oraz spotkaniach online (rys. 5).

Wszystkie metody służyły lepszemu poznaniu i zrozumieniu potrzeb grup docelowych oraz ich motywacji dotyczących potencjalnego udziału w zbiorowych działaniach w zakresie energii. Co najważniejsze, trzeba wcześniej zidentyfikować bariery utrudniające uczestnictwo, żeby móc wdrożyć odpowiednie środki zaradcze. Dlatego pierwszym krokiem zmierzającym do włączenia grup wrażliwych jest zrozumienie ich nawyków energetycznych i wyzwań, z którymi mierzą się obecnie w tym zakresie, takich jak niska efektywność przegród zewnętrznych budynków i wysokie wydatki na energię (klastrowanie wzorców obywateli). W tym celu zorganizowano szereg wydarzeń i spotkań, aby zaangażować i poinformować wszystkie grupy docelowe (interesariuszy obejmujących obywateli i wrażliwe grupy, ŚMP i administrację publiczną). Ponadto rozdano kwestionariusze w grupach fokusowych. Z doświadczenia SCORE wynika, że należy zebrać od konsumentów pewne kluczowe informacje zgodnie z rozporządzeniem o ochronie danych osobowych (RODO):

- Sytuacja w zakresie energii / ogrzewania w domu
- Przeciętne koszty energii elektrycznej i ogrzewania
- Dane na temat konsumpcji energii przez gospodarstwo domowe
- Uprawnienia do korzystania z publicznych transferów socjalnych

Może to oczywiście wymagać dostosowania do specyficznych warunków lokalnych, grup docelowych i zakresu projektu. Podobnie różnić się mogą specyficzne podmioty pośredniczące oraz osoby kontaktowe zaangażowane w proces. Okazało się, że większy odsetek gospodarstw domowych jest z powodzeniem angażowany w wydarzenia partycypacyjne – a następnie w projekty energetyczne – jeśli proces informowania grup fokusowych wspierają znane i zaufane organizacje lub osoby pośredniczące. Organizacje pośredniczące mogą obejmować Caritas, spółdzielnie socjalne, zaufanych nauczycieli w szkołach i inicjatywy sąsiedzkie.

Rysunek 5 – Metodologia angażowania konsumentów. Źródło: SCORE

Bariery i przeszkody (i ich przewyżczenie)

Przy tworzeniu inkluzywnego modelu CSOP należy wziąć pod uwagę kilka przeszkód. Oprócz przeszkód natury prawnej i regulacyjnej, które mogą wynikać z ram prawnych danego kraju, należy uwzględnić również bariery występujące na poziomie gminy i gospodarstw domowych. Jak wykazał projekt SCORE, są one powiązane z następującymi głównymi kwestiami dotyczącymi włączenia:

- Brak zaufania do stosunkowo nieznanych modeli biznesowych, takich jak CSOP, pomimo ich sprawdzonej funkcjonalności.
- Regulacyjne i prawne niewiadome ze względu na tworzone od niedawna przepisy dotyczące dzielenia się energią w miastach i dzielnicach.
- Brak wcześniejszych doświadczeń z opartymi na współinwestowaniu projektami energetycznymi na poziomie gminy.
- Korzyści ekonomiczne wynikające z uczestnictwa w CSOP mogą spowodować ograniczenie lub utratę uprawnień indywidualnych konsumentów do korzystania z publicznych transferów socjalnych.
- Brak dostępnych zasobów w prywatnych gospodarstwach domowych pozwalających na zrozumienie koncepcji i korzyści REC.
- Brak zabezpieczeń finansowych prowadzi do podejmowania decyzji ekonomicznych charakteryzujących się awersją do ryzyka. Gospodarstwa domowe starają się maksymalizować elastyczność i płynność, aby reagować na krótkoterminowe wyzwania, takie jak wahania dochodów czy nieprzewidziane wydatki, i mają zastrzeżenia wobec długoterminowych zobowiązań (Röber/Kalker 2020).
- Brak zasobów finansowych na duży kapitał inwestycyjny, a także brak oszczędności lub dostępu do kredytów w kilku gminach.
- Bierność wynikająca z braku zaufania do produktów i instytucji, a także własnych zdolności do podejmowania udanych decyzji inwestycyjnych (niskie poczucie własnej skuteczności) wśród konsumentów.

Partner SCORE, niemieckie stowarzyszenie Caritas zebrało sposoby przewyżczania wielu z tych barier na poziomie prywatnych konsumentów, aby zmotywować szczególnie wrażliwe gospodarstwa domowe do uczestnictwa we wspólnych projektach energetycznych. Z

doświadczenia miast pilotażowych i miast podążających wynika, że do głównych motywacji i kluczowych czynników powodzenia należą (Röber/Kalker 2020):

- Perspektywa obniżenia rachunków za energię
- Obniżenie ponoszonych z góry kosztów inwestycyjnych
- Zastosowanie środków ograniczających ryzyko dla wrażliwych grup
- Zapewnienie urządzeń uzupełniających (żarówki LED itp.), które natychmiastowo obniżają koszty energii
- Generowanie dodatkowego dochodu
- Zwiększenie zachowań sprzyjających efektywności energetycznej i obniżających koszty energii
- Włączenie do projektów EO w celu zapobiegania izolacji społecznej
- Kapitał społeczny w ramach wspólnoty EO prowadzący do wymiany wiedzy technicznej i finansowej
- Zaangażowanie w działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu

„Wspomagane” akcjonariaty konsumenckie

Obecnie ponad 50 milionów konsumentów w Europie, między innymi gospodarstwa domowe o niskich dochodach i samotne kobiety, ma trudności z płaceniem rachunków za energię. Są oni ofiarami ubóstwa energetycznego spowodowanego głównie wysokimi kosztami energii i niskimi dochodami gospodarstw domowych. Pierwszy krok w umożliwianiu wrażliwym grupom zostania prosumentami – co jest środkiem zmniejszającym ubóstwo energetyczne – opiera się na zapewnieniu dostępu do finansowania. To właśnie zapewnia model CSOP dzięki zastosowaniu dźwigni finansowej. Niemniej dla pewnych grup wrażliwych konsumentów nawet zmniejszona wielkość kapitału potrzebnego do uczestnictwa w standardowym CSOP stanowi przeszkodę nie do pokonania. W takiej sytuacji odpowiedzią jest „wspomagany” CSOP („Assisted” CSOP).

„Wspomagany” CSOP, w jeszcze większym stopniu niż typowy CSOP, przystosowany jest do warunków konkretnej sytuacji, w tym potrzeb wrażliwych konsumentów. Przykładem jest miejsce pracy służb socjalnych – Centrum Usług Społecznych w Pradze (*Centrum sociálních služeb Praha*, CSSP) – Žilinská w Czechach: W 2020 roku urząd miasta zawarł umowę z CSSP na sfinansowanie montażu instalacji fotowoltaicznej, która ma zasilać centrum w energię elektryczną, obniżając tym samym jego rachunki za energię. Miasto planuje, że część instalacji może zostać sprzedana mieszkańcom schroniska. W kontekście SCORE wymienione strony przewidują uruchomienie „wspomaganego” CSOP:

- Maksymalnie 25 procent instalacji fotowoltaicznej zostanie sprzedane chętnym do uczestnictwa klientom CSSP, którzy w ten sposób staną się współwłaścicielami, a tym samym prosumentami;
- Dopłata ze strony darczyńcy wspomaga tych mieszkańców w nabyciu udziału własności;
- Dzielenie się 25–50% zysków z oszczędności w zakresie energii elektrycznej i środków efektywności energetycznej z uczestnikami „wspomaganego” CSOP poprzez specjalny fundusz wydatków.

W rezultacie uczestniczący mieszkańcy potrzebują jeszcze mniejszego wkładu początkowego, aby dołączyć do projektu. Z kolei CSSP przydziela przypadające mieszkańcom pieniądze zaoszczędzone dzięki produkcji EO i środkom poprawy efektywności energetycznej na

specjalny fundusz wydatków; fundusz ten pokrywa wydatki na ich potrzeby osobiste, takie jak na przykład nowa para butów, wspólna wycieczka rekreacyjna czy instrument muzyczny.

Podsumowując, w przypadku „wspomaganego” CSOP a) instalacja EO często jest podarowana i b) nabycie udziałów przez konsumentów-beneficjentów jest dodatkowo wspierane przez dopłatę ze strony darczyńcy. Dołączający konsumenci potrzebują do uczestnictwa jeszcze mniejszego wkładu początkowego i nie muszą czekać na amortyzację inwestycji, żeby zacząć czerpać korzyści z przychodów. Oba te elementy są bardzo istotne w odniesieniu do szczególnie wrażliwych grup. Wspomagany CSOP różni się w pewnym stopniu od klasycznego CSOP, ponieważ utworzenie źródła dochodu dla jego uczestników nie jest podstawowym celem. Wspomagany CSOP jest pomyślany jako narzędzie zapewniające niski próg uczestnictwa, służące wzmocnieniu pozycji wrażliwych konsumentów, którzy nie byłiby w stanie uczestniczyć nawet w konwencjonalnym CSOP. Poczucie własności oraz związane z nim korzyści i odpowiedzialność są kluczem do zmian zachowania w zakresie efektywności energetycznej, ale także w zakresie włączenia i doświadczenia aktywnego angażowania się w transformację energetyczną.

Przykład: Schronisko dla bezdomnych przy ul. Krzywoustego 6 w Słupsku (Polska)

Na początku 2018 roku IKEA Polska zawarła umowę z miastem Słupsk jako właścicielem budynku przy ul. Krzywoustego 6 oraz Towarzystwem Pomocy im. Św. Brata Alberta, że przekaze temu drugiemu 61 500 zł (około 14 300 euro) na zakup i montaż instalacji fotowoltaicznej, która będzie zasilac schronisko dla bezdomnych w energie elektryczną, a tym samym obniży jego rachunki za energie. Umowa na korzystanie z budynku zawarta między miastem a Towarzystwem Pomocy im. Św. Brata Alberta przewiduje przeniesienie własności instalacji na miasto Słupsk jako właściciela budynku.

W kontekście SCORE wymienione strony uzgodniły uruchomienie wspomaganego CSOP: a) sprzedanie maksymalnie 25% instalacji PV chętnym do uczestnictwa spośród 70 mieszkańców schroniska, czyniąc z nich konsumentów-współwłaścicieli; b) dzielenie 25–50% korzyści z oszczędności elektrycznych i środków poprawy efektywności energetycznej z uczestnikami wspomaganego CSOP poprzez specjalny fundusz wydatków; c) mając na celu zachęcenie nowych współwłaścicieli do oszczędzania energii elektrycznej, osiągnięcia większej efektywności energetycznej oraz – w miarę możliwości – przeszkolenie ich jako konsultantów energetycznych.

Założono, że w najlepszym przypadku 50 mieszkańców schroniska dla bezdomnych weźmie udział we wspomaganym CSOP, przy czym indywidualny wkład wyniesie 216 zł (około 50 euro) plus dopłata w wysokości 144 zł (dwa do jednego, około 34 euro) z Instytutu Kelso Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Ogółem inwestycja 50 uczestników wspomaganego CSOP wyniesie 10 800 zł (około 2500 euro), co stanowi mniej więcej równoważność 25% wartości instalacji fotowoltaicznej. Ponieważ inwestycja uczestników wspomaganego CSOP jest przekazywana i administrowana przez powiernika, lokalne Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta w Słupsku wyznacza powiernika lub zakłada spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, która będzie zarządzana przez kierownika schroniska. Powiernik zbiera zarówno raty osobiste, jak i podarowane dopłaty, i alokuje je na osobiste konto każdego mieszkańca. Z tych funduszy powiernik kupuje maksymalnie 25% instalacji PV od miasta Słupsk. Fundusze otrzymane przez miasto są reinwestowane we wspomniane środki poprawy efektywności energetycznej, które obniżą konsumpcję energii elektrycznej przez schronisko szacunkowo o kolejne 15%.

Wspomagany CSOP ułatwia tymczasową (współ)własność mieszkańców schroniska, nie ograniczając przy tym ich mobilności, ponieważ uczestnicy mogą odsprzedać z powrotem swoje udziały. Zapobiega to jednocześnie powstaniu dwóch „klas” wśród mieszkańców, umożliwiając nowym mieszkańcom przejęcie udziałów odchodzących uczestników CSOP. Własność jako narzędzie uczenia się pełni tu ważną funkcję stymulowania wśród uczestników zachowań konsumpcyjnych sprzyjających efektywności energetycznej.

Komunikacja i zaangażowanie

Biorąc pod uwagę art.18 dyrektywy RED II, informacja stanowi kluczowy element umożliwiania obywatelom i społecznościom stawania się aktywnymi podmiotami na rynkach energetycznych (Komisja Europejska, 2018). Dlatego konieczne jest zagwarantowanie sprawnej komunikacji przy wykorzystaniu solidnych i inkluzywnych kanałów. Kanały te powinny rozwiązywać kwestie pomiędzy administracją publiczną a obywatelami, a tym samym uwzględniać inne punkty widzenia oraz różnorodność możliwości i wyzwań dla każdej grupy zaangażowanych podmiotów.

Administracje publiczne powinny w miarę możliwości używać istniejących kanałów komunikacji z lokalną społecznością, aby wykorzystać ich walor jako znanych i akceptowanych kanałów informacyjnych. W przypadku braku takich kanałów administracje mogą za pomocą oprogramowania internetowego utworzyć kanały przeznaczone dla lokalnej społeczności, które ułatwią komunikację i włączenie społeczne, i za pomocą których społeczność może przysyłać wnioski lub zadawać pytania dotyczące projektu. Pozwoli to promować dialog między dwoma najważniejszymi grupami podmiotów w ramach CSOP i budować zaufanie. Kanał ten może być przydatnym narzędziem otrzymywania wniosków od mieszkańców lub bezpośredniego komunikowania informacji na temat powstających wspólnot REC.

Potencjalnymi kanałami komunikacji są:

- Oficjalne kanały komunikacji zaangażowanych partnerów lokalnych i gmin – media społecznościowe (Facebook), gminne strony internetowe i biuletyny.
- Atrakcyjne ulotki i broszury opisujące projekt w uproszczony sposób przeznaczone do dystrybucji pocztą do potencjalnych gospodarstw domowych i grup fokusowych.
- Sprawdzone kanały komunikacji pośredników i multiplikatorów mających powiązania robocze z grupami fokusowymi, np. biuletyny lub regularne spotkania osobiste i zjazdy.
- Spotkania *face-to-face* oraz warsztaty z obywatelami i zaufanymi przedstawicielami grup fokusowych.
- Wizytacje w budynkach i/lub miejscach instalacji OE w celu wzajemnego zbliżenia.

W jednym z hiszpańskich miast podążających, Vega de Valcarce, utworzenie grupy roboczej z przedstawicieli wszystkich zainteresowanych grup pozytywnie wpłynęło na sprawność procesu, wzrost efektywności i poprawę komunikacji. Zwykle potrzebne jest, aby co najmniej jeden członek społeczności zajmował się koordynowaniem utworzenia i bieżącej organizacji grupy roboczej.

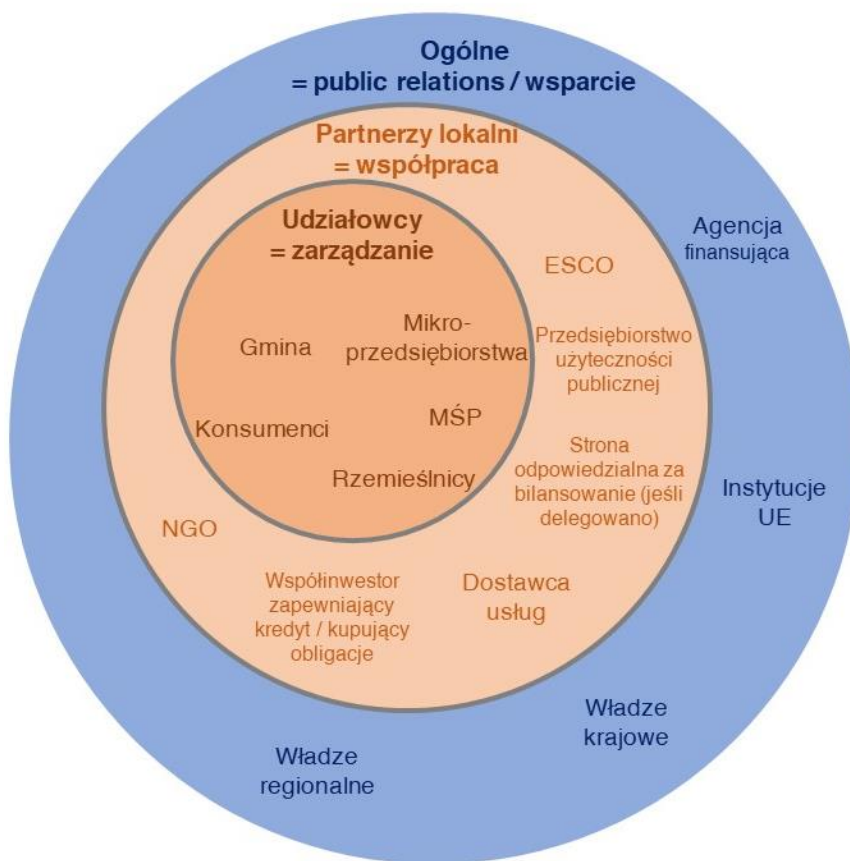
3. Warstwy działania

Na rys. 6 przedstawiono trzy główne warstwy działania wspierającego współwłasność OZE. Po pierwsze krąg ogólny charakteryzuje ramy, w których opracowuje się projekty energetyczne. Ramy wielopoziomowego zarządzania wpływają na możliwości tworzenia wspólnot energii i wyznaczają warunki, w jakich funkcjonują. Ten krąg może zapewnić wsparcie poprzez regulacje i zachęty, między innymi uproszczone wymagania administracyjne

i regulacyjne, specyficzne mechanizmy i źródła finansowania. Dostępne fundusze zależą przede wszystkim od ram krajowych i regionalnych.

Po drugie wspólnota energii jest powiązana z drugą warstwą podmiotów poprzez współpracę, co oznacza, że udziałowcy z wewnętrznego kręgu najprawdopodobniej będą wchodzić w interakcje z wieloma innymi lokalnymi podmiotami zaangażowanymi w techniczne i finansowe aspekty wdrażania projektu, takimi jak przedsiębiorstwa usług energetycznych (*energy service companies*, ESCO), przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, dostawcy usług, potencjalni współinwestorzy, organizacje pozarządowe (NGO), inicjatywy obywatelskie i spółdzielnie.

Po trzecie wszyscy udziałowcy wspólnoty energii lub CSOP, w tym małe i średnie przedsiębiorstwa, konsumenci, gminy i samorządy lokalne, są związane określonymi decyzjami i ramami dotyczącymi rządzenia, które udziałowcy muszą ustalić i opracować specjalnie dla każdego projektu lokalnego.

Rysunek 6 – Warstwy działania

Podsumowanie rekomendacji dotyczących finansowania CSOP i włączania grup wrażliwych

- Środki polityczne służące włączaniu wrażliwych obywateli do systemu finansowego wspólnot REC są niezbędne do rozwiązania tego dylematu i wsparcia transpozycji RED II 2018/2001 na poziomie krajowym (np. poprzez zapewnienie, że uczestnictwo w REC będzie otwarte dla wszystkich konsumentów, których dotyczy, w tym również konsumentów z gospodarstw domowych o niskich dochodach (LIH) lub wrażliwych rodzin (Repubblica Italiana (2020))).
- Identyfikacja odpowiednich zachęt dla gospodarstw LIH. Inwestowanie w projekty energii odnawialnej (EO) okazało się wyzwaniem, zwłaszcza dla LIH. LIH nie dysponują kapitałem, co uniemożliwia im uczestniczenie czy choćby zainwestowanie w modele prosumenckie. Bez odpowiednich zachęt nieprawdopodobne jest zaangażowanie członków z grup fokusowych. Takie zachęty muszą być konkretne, ograniczać współwkłady do realnych kwot i zapewniać wystarczająco krótki okres amortyzacji inwestycji.

POZIOM LOKALNY

- Dotarcie do wrażliwych grup mogą skutecznie ułatwiać osoby im znane, do których grupy te mają zaufanie, zwłaszcza w zakresie dzielenia się informacjami finansowymi. Dlatego identyfikacja i zaangażowanie pośredników stanowią kluczowe elementy strukturalne skutecznego docierania i należy je zrealizować przed zwróceniem się do samych gospodarstw LIH. Ponadto należy zapewnić, aby pośrednicy mogli również udzielać porad i wskazówek uczestnikom w trakcie wdrażania projektu jako długoterminowi partnerzy. Takie zaangażowanie pośredników na przestrzeni wielu lat wymaga udostępnienia odpowiednich zasobów personelu.
- Opracowanie skutecznych strategii komunikacyjnych. Z powodu braku odpowiedniego doświadczenia i wykształcenia grupy fokusowe mogą mieć trudności ze zrozumieniem złożonej struktury CSOP. Dlatego komunikacja powinna skupiać się na korzyściach konkretnego projektu, opisując je jasnym, konkretnym językiem, z grubsza nakreślając strukturę CSOP. Ponadto kluczowym czynnikiem jest włączenie poparcia ze strony zaufanych pośredników do komunikowanych treści.
- Lokalna administracja może utworzyć kanały komunikacyjne w lokalnej społeczności, np. za pomocą oprogramowania przeznaczonego dla lokalnej społeczności, które ułatwią komunikację i włączenie społeczne i za pomocą których społeczność może przysyłać wnioski lub wizualizować informacje dotyczące projektu. Pozwoli to promować dialog między dwoma ośrodkami, które zwykle mają małe szanse się spotkać. Kanał ten może być przydatnym narzędziem otrzymywania wniosków od mieszkańców lub bezpośredniego komunikowania informacji na temat powstających wspólnot REC.
- Lokalne administracje mogą rozważyć przygotowanie działań szkoleniowych dla interesariuszy lokalnych REC, np. przez wdrażanie programów budowania zdolności, takich jak seminaria na temat energii. Sesje informacyjne i szkoleniowe mogą być prowadzone przez partnerów zajmujących się technicznymi aspektami energii, którzy odpowiedzą na techniczne kwestie/wątpliwości społeczności lokalnej i administracji publicznej. Mogą oni dodatkowo opracować za pośrednictwem samorządu lokalnego kampanie zwiększające świadomość społeczną na temat możliwości i procedur prosumenckich i wyszukiwać dostępne już zasoby wiedzy i doświadczenia w obrębie swoich społeczności i wśród obywateli.

Źródła

Atlas energii, (2018), Atlas energii 2018 – Fakty i dane o energetyce odnawialnej w Europie. Berlin, Bruksela i Luksemburg: Heinrich Böll Foundation, Friends of the Earth Europe, European Renewable Energies Federation i Green European Foundation.

Komisja Europejska, (2019), Sprawozdanie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Ceny i koszty energii w Europie. Bruksela.

Hanke, Lowitzsch, (2020), Empowering Vulnerable Consumers to Join Renewable Energy Communities – Towards an Inclusive Design of the Clean Energy Package.

Heindl, Schüßler, Löschel, (2014), Ist die Energiewende sozial gerecht?, Wirtschaftsdienst, Springer; ZBW – Leibniz Information Centre for Economics, t. 94(7), ss. 508–514.

Ioannidou, (2018), Effective Paths for Consumer Empowerment and Protection in Retail Energy Markets, Journal of Consumer Policy.

Lowitzsch, (2020), Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities, Consumer (Co-)Ownership and Energy Sharing in the Clean Energy Package, European Energy & Climate Journal, t. 9.

Röber, Kalker (2020), D 4.1. Report on Focus Group – Strategies to increase involvement of underrepresented groups.

Konsorcjum SCORE, (2019), D 3.1. Report on needs and resources of pilot municipalities (incl. a manual for avoiding rebound effects / energy refurbishing).

Konsorcjum SCORE, (2021), D 5.1. Report on impacts of consumer co-ownership incl. recommendations on fine-tuning.

Dane ogólne	
Skrót	SCORE
Tytuł projektu	Wspieranie własności konsumenckiej w energetyce odnawialnej (<i>Supporting Consumer Co-Ownership in Renewables</i>)
Umowa w sprawie przyznania grantu nr	784960
Identyfikator zaproszenia	H2020-EE-2016-2017
Identyfikator tematu	Angażowanie prywatnych konsumentów na rzecz zrównoważonej energii
System finansowania	Działania koordynacyjne i wspierające
Data rozpoczęcia	1 kwietnia 2018 r.
Czas trwania	45 miesięcy
Arkusz dokumentu dostawy	
Dokument dostawy	D.4.4 Dokument techniczny dla miast podążających
Lider zadania	Climate Alliance
Beneficjent wiodący	EUV
Pakiet roboczy	WP 4
Lider WP	Ośrodek Badań nad Demokracją
Termin przedłożenia	M 35
Data przedłożenia	20.12.2021 r.
Rodzaj rozpowszechnienia	Sprawozdanie
Poziom rozpowszechnienia	Publiczny
Właściwości dokumentu	
Autor/autorzy	Climate Alliance: Marie Kleeschulte, Andrea Carosi EUV: Jens Lowitzsch
Recenzent/recenzenci	Jens Lowitzsch

Opis projektu

Projekt SCORE ułatwia konsumentom stawanie się (współ)właścicielami EO w trzech regionach pilotażowych i w miastach na terenie Europy idących w ślady tych projektów pilotażowych. SCORE wprowadza plany akcjonariatu konsumenckiego (*Consumer Stock Ownership Plans*, CSOP), wykorzystując ustalone najlepsze praktyki uaktualnione o inkluzywne techniki finansowania. Projekt koncentruje się na wrażliwych grupach dotkniętych ubóstwem energetycznym, które są z zasady wykluczone z inwestycji EO.

Koordynator projektu

Europejski Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Prof. Dr iur. Jens Lowitzsch

Profesura Fundacyjna Kelso Prawa Porównawczego, Wschodnioeuropejskiego Prawa Gospodarczego i Europejskiej Polityki Prawa, Wydział Administracji Biznesu i Ekonomii

Dyrektor Centrum Międzyuniwersyteckiego

EUROPA-UNIVERSITÄT VIADRINA FRANKFURT (ODER) | FREIE UNIVERSITÄT BERLIN | SVEUČILIŠTE USPLITU | UNIVERSITÉ PARIS 1 PANTHÉON-SORBONNE

Adres pocztowy: Große Scharnstraße 59, 15230 Frankfurt nad Odrą, Niemcy

Tel.: +49 (0) 335 5534 2566

Faks: +49 (0) 335 5534 72566

E-mail: kelso-professorship@europa-uni.de

Konsorcjum SCORE

Ośrodek Badań nad Demokracją | Město Praha | Miasto Essen | Climate Alliance | co2online | Consorzio Forestale, Regione Poveriera | Cooperativa La Foresta | Cooperativa Sociale Amico | Deutscher Caritas Verband (we współpracy z Energiereferat, Frankfurt nad Menem) | Europa Universität Viadrina, Frankfurt nad Odrą | Federacja Konsumentów | Politecnico di Torino | Porsenna.